

TESTAMENT, DE JOSEP M. BENET I JORNET DIRECCIÓ: SERGI BELBEL

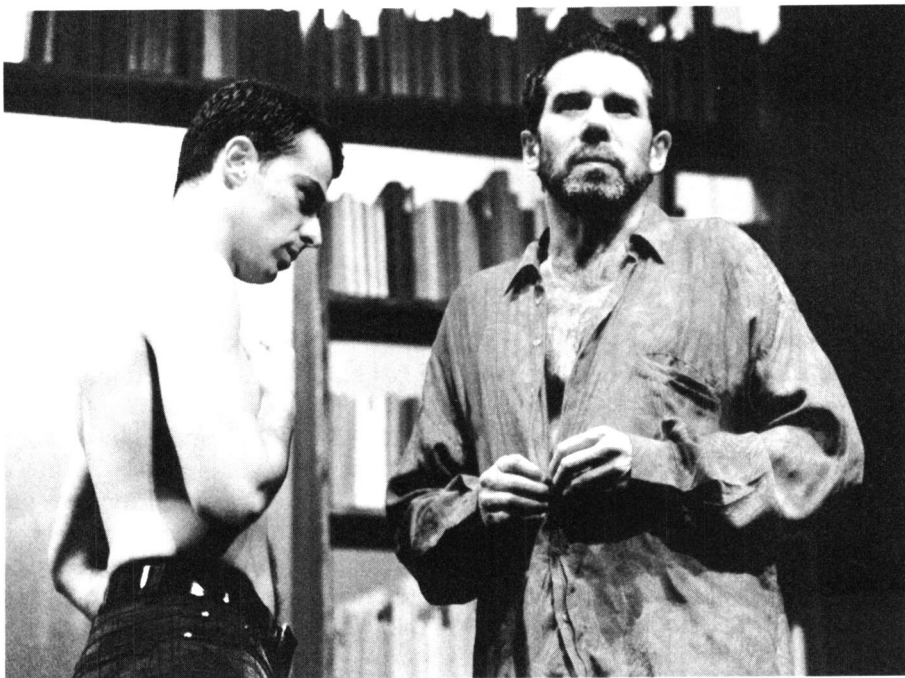
Per MARIANO ARRANZ MUÑOZ
i NOEMÍ SAS CASTILLEJA

Testament es va presentar al teatre Romea de Barcelona del 25 de juny el 17 de juliol de 1997, en el marc del Festival d'Estiu de Barcelona Grec 97. Després d'una gran acollida, *Testament* tornà als escenaris, aquest cop al Mercat de les Flors, on es presentà del 19 de setembre al 22 d'octubre. L'obra es portà a terme dins l'espai que fou inaugurat com a teatre estable a partir de 1983 i que avui porta el nom de Sala Maria Aurèlia Capmany, en homenatge a la regidora que hi donà l'empenta definitiva. Aquesta sala vol reinscriure's en el fenomen cultural del teatre independent i de noves tendències, plantejant la unió entre sala i escena com un únic espai. És doncs, un espai de creació de nous muntatges seguint una línia de coproduccions amb companyies catalanes, però també d'exhibició d'espectacles que ja han mostrat el seu valor en altres ciutats, és el cas de *Testament*, que s'estrenà abans en versió castellana el 1996 al teatre María Guerrero de Madrid, en una traducció d'Albert Ribas, a càrrec dels actors del Centro Dramático Nacional sota la direcció de Gerardo Vera.

Amb *Testament*, Benet i Jornet tanca el cicle iniciat amb *Desig* (1991) i *Fugaç* (1994). Una trilogia on els punts claus són l'amenaça de la malaltia, el pas del temps o la mort, que ja es troben a *Revolta de Bruixes*.

Sergi Belbel serà l'encarregat de dirigir l'obra. Format al Teatro Fronterizo de Sanchis Sinisterra, dirigí a partir de 1986 alguns muntatges de l'Aula de Teatre a la UAB com ara *Hamlet-Màquina* i *Quartett*, de Heiner Müller, o *Fedra*, de Racine. La crítica ha vist a Sergi Belbel com un clar "beneficiari" i no és estrany que aquest jove dramaturg ja hagi dirigit diverses obres de Benet i Jornet.

Testament continua la línia del teatre crític i punyent que caracteritzen les obres de Benet i Jornet que se centrarà quasi sempre en la crítica de la comunicació i l'alienació de la societat actual reflectint sense opacitats l'home de fi de segle. Així, la mort i la bidimensionalitat individu-societat seran freqüents en diverses obres seves: *Una vella coneguda olor* (obra que el donà a conèixer el 1963 en guanyar el Premi Josep M. de Sagarra) i *Fantasia per a un auxiliar administratiu*, són protagonitzades per una noia i un noi, respectivament, que s'enfronten amb la societat actual, mesquina i farisaica, davant la qual sucumbeixen. Com en les tragèdies, però, la grandesa estarà en la bellesa d'aquest crit d'incomformisme.

Testament, de Josep M. Benet i Jorner. Direcció: Sergi Belbel. Escenografia: Joaquim Roy. Actors: Lluís Soler, Jordi Boixaderas i David Selvas. Mercat de les Flors. Barcelona, octubre de 1997. (Fotografia cedida pel Mercat de les Flors).

Ja a *Cançons perdudes* ens narra també la crònica d'una rebel·lió frustrada per impotència en el mateix moment de néixer, i que constituirà un episodi més en el procés de dissolució d'una societat envestida pel corrosiu interior i les pressions de fora.

Seguint la mateixa línia, l'argument s'estructura al voltant d'un assaig sobre l'obra de Lull que el Professor, un dels protagonistes, vol deixar com a testament. Sorgirà el xoc violent entre diverses maneres de concebre el sentit de l'existència: la seva visió davant la mort i la contraposició de punts de vista entre dues generacions, elements presidits sempre per l'afany de perdurar més enllà de la fi...

El Noi ha llegit un disquet amb l'assaig del Professor sobre Lull. Al mateix temps, l'espectador s'assabenta que el Noi, de tendències bisexuals, es dedica a la prostitució masculina. El Professor, que és homosexual, té un amic de confiança que porta una vida més moderada però amb un punt fosc: té una filla embarassada pel Noi. Els tres personatges trobaran les seves vides creuades en un microcosmos on ni tan sols ells són amos de la situació. El Professor confessa a l'Amic que s'ha enamorat del Noi, però aquest últim sempre el rebutjarà. El desenllaç serà una reflexió sobre la memòria de l'herència cultural en el Noi, que fins i tot haurà destruït la memòria de l'or-

dinador i un segon disquet que es troba en mans del Professor: ara el Noi és l'únic receptor de la informació del testament. Però al final de l'obra destaca el dubte sobre si el Noi continuarà la tasca del Professor.

Amb aquesta base argumental els temes sorgeixen a escena creant una forta xarxa que trobarà la seva consistència en els nombrosos símbols de l'obra.

Hi destaquen, com a temes claus, el neguit sobre la memòria i la por davant la mort, és a dir, la necessitat de l'individu de projectar-se en el record i la memòria de la societat, de la preocupació de l'individual sense tenir present el paper del col·lectiu. Aquests temes ens aboquen a un d'altre, com és ara l'homosexualitat del Professor: és aquest un problema que el personatge haurà de solucionar ja que, com diu Benet i Jornet "La homosexualidad no es una anécdota porque lleva implícita esa imposibilidad de tener descendencia". Així trobem que, com ja hem comentat, sorgeix l'amor: El Professor s'enamora del seu alumne. L'homosexualitat queda, doncs, fixada. Ara el problema és la visió dels personatges sobre l'amor on destaquen dues postures: la primera és la visió del Professor que filtrant l'òptica lul·liana veu l'amor d'una manera més espiritual que passional, mentre que el Noi ho veu més com un contacte entre individus, de la carn en ple desig. D'aquesta manera trobem que el Professor resumeix la idea quan diu "El teu anunci és divertit: Tria entre cardar o fer l'amor".

És, doncs, en el tema de l'amor on el xoc generacional es torna a donar, però també el trobem en els altres temes perifèrics com ara l'avortament, el conflicte amor-desig, l'espai personal transgredit... Aquest últim queda molt ben reflectit en l'escenografia de Joaquim Roy, en què els tres espais queden al voltant d'un eix, que es pot interpretar com el context social, que els fa voltar segons la situació.

Aquesta visió del món on viuen els personatges és un clar reflex d'un tema que cobreix com un vernís tota l'acció teatral: la incomunicació. Una situació que fa que cada personatge tingui un territori o àmbit propi on refugiar-se però que no serveix de res, ja que es trobaran abocats als problemes dels altres personatges: Trobem així la tensió de la bidimensionalitat humana entre individu i societat.

El tema de la incomunicació el trobem a totes les situacions viscudes pels personatges: per la manca de comunicació neix el conflicte, s'estableix l'anonimat. I al voltant d'aquest fet girarà també tota la simbologia de l'obra.

Testament és un muntatge ple de símbols que la posada en escena de Sergi Belbel ha ajudat a emfasitzar. Així, el telèfon, el gran símbol de l'obra juntament amb l'assaig, esdevindrà un objecte que gairebé es convertirà en absolut en la seva tasca com a element significatiu d'incomunicació i que serà l'element recurrent de l'obra. El telèfon, però, no es mostrarà com un símbol, sinó com a resultat representatiu d'una època que pateix d'una consciència general crítica, i caòtica, de la realitat (la societat reïficada, el món mecanit-

zat...). I al mig d'aquesta societat hi ha l'home reïficat també pel món que el rodeja, alienat, desindividualitzat. Així els personatges seran anònims i genèrics i provoquen una capacitat d'aplicació de la situació molt àmplia, no els individualitza. D'aquesta manera, l'espectador pot sentir-se identificat amb l'acció. Aquest recurs es dóna també en Ionesco i en Joan Brossa, entre d'altres, en els quals el que interessarà és, com opina Benet i Jornet, "una obra de personajes para personajes que gustan de un teatro de Ideas".

Sergi Belbel també partirà d'aquesta consciència crítica de la societat que el situarà al mateix nivell que Benet i Jornet. No oblidem que, com hem dit abans, rep influències clares de Heiner Müller, l'autor alemany que, per mitjà d'un treball de dramaturgia, sotmet a una anàlisi, a una dissecció, crua i sense concessions, personatges i mites del teatre de sempre, per penetrar en la tragèdia de l'home esqueixat, alienat, d'avui. Heiner Müller li proporcionarà la convicció que entre literatura (o tema literari) i espectacle (o acció dramàtica) no hi ha d'haver cap escissió. La seva direcció oscil·larà, doncs, entre la cultura i l'experiment, el respecte i el sacrilegi.

El telèfon serà un altre aspecte important que connecta amb la dicotomia individu-societat en el seu paper d'aparell dissenyat per ser utilitzat per una sola persona, però que necessita del col·lectiu per poder funcionar correctament. Aquest element es posa en relleu en totes les converses telefòniques entre escena i escena i també en el fet que relaciona personatges de l'obra que no apareixen a l'escenari. Aquesta elevació del telèfon a símbol es fa evident en la creació del personatge de les Veus, que no constituïran personatges definits. Seran trossos de converses telefòniques que subratllaran la idea d'incomprensió o d'enfrontament entre generacions i la limitació humana mitjançant el brogit urbà i la xarxa del col·lectiu que compta amb veus com la de Joel Joan, Emma Vilarassau o Elisenda Roca, entre d'altres.

Per tant, les Veus no són un element gratuït, sinó que constitueixen un dels pilars fonamentals de l'obra, encara que disfressades lleugerament com a elements separadors i marcadors d'inicis i finals que guien l'espectador, amb importància fonamental com a aplicació universal de l'acció de l'obra.

Ja hem dit que l'altre gran símbol de l'obra és l'assaig. Aquest disquet representarà l'herència de l'home i la por davant la mort. Constituirà el neguit sobre la memòria i un qüestionament sobre l'acceptació de l'herència cultural. Té la missió de desaparèixer per quedar només en significat que viurà en la memòria de l'alumne. Aquesta necessitat de l'individu de projectar-se en el record i la memòria de la societat trobarà una consecució ideal en la imatge de l'hereu com a element que assimilarà i transmetrà una herència cultural.

Un altre símbol es dóna en la forma d'articular els escenaris, és a dir, en l'escenografia ideada per Joaquim Roy, que ja va treballar amb Sergi Belbel i en altres obres de Benet i Jornet. Com ja hem dit, els tres àmbits dels

personatges s'articulen per mitjà d'un eix que unifica els escenaris i fa que els tres personatges principals, tot i trobar-se en un món d'incomunicació, vegin que les seves vides es creuen.

L'argument, la temàtica i els símbols apareixen a escena estructurats gràcies a les set escenes que conformen l'únic acte de *Testament*. Les escenes segueixen una marcada simetria: les primeres dues escenes són la presentació; la tercera, la quarta i la cinquena són el desenvolupament, que se centra en les escenes tres i cinc com a parts climàtiques i la quatre com a exposició del pensament del Professor en una clara disposició simètrica. Les escenes sis i set constituïran el desenllaç.

	INICI	DESENVOLUPAMENT	DESENLLAÇ
	1	3	6
ENTRADA		4	
	2	5	7

(les escenes en negreta són les climàtiques)

Així tenim que les escenes són el marc per on transiten els personatges. Són el lloc puntual de l'univers que es constitueix gràcies a les converses telefòniques (tant les que es donen entre els personatges, com les que escoltem entre escena i escena).

El temps tindrà un caràcter unitari, ja que l'acció es desenvolupa durant unes quantes hores de la nit. En la utilització dels tres àmbits trobem també una certa simetria d'ordre: les escenes u i dos i quatre i cinc són les cases de l'Amic i el Noi i estan separades per una sola escena, la tres, que fa de frontissa entre les altres dues.

<u>ESCENA</u>	<u>ESPAI</u>
1	Amic
2	Noi
3	Professor
4	Noi
5	Amic
6	Professor
7	Noi

Trobem més fets estructurals com, per exemple, el fet que en cada escena apareguin físicament només dos personatges, tot i això el tercer apareixerà sempre per via telefònica.

Els tres personatges que desenvolupen l'acció argumental estan caracteritzats pels actors Lluís Soler, Jordi Boixaderas i David Selvas.

Lluís Soler interpreta el paper d'un professor humanista que té la necessitat de trobar la seva projecció en el futur, això fa que el seu personatge contrasti amb el món del Noi i que l'espectador simpatitzi amb el seu món sense pensar que es tracta d'un melodrama. Soler ja havia treballat sota la direcció de Belbel a *L'avar* i *El mercader de Venècia*.

El Noi l'interpreta David Selvas, un actor llicenciat en interpretació a l'Institut del Teatre. Ha interpretat papers en obres com *El rei Joan*, de Calixto Bieito o *l'Amfitrió*, de Molière, sota la direcció de Belbel. El seu personatge és independent d'esperit, no vol cap lligam i a causa d'això comença el conflicte amb el món del Professor. El Noi passarà per moltes actituds: agressivitat, dolor, serenitat, respecte..., reflectint un dinamisme propi de la seva edat i generació: una generació en crisi de valors que contrasta amb el món de l'humanista.

El tercer personatge és l'Amic, que interpreta Jordi Boixaderas, el qual debutà l'any 1984 amb *Romeo i Julieta*, de Polls, i a partir d'aquí ha treballat amb Mario Gas, amb Belbel a *L'hostalera*, entre d'altres. L'Amic representa, com diu Fondevila, "la mirada desde fuera" que simpatitzarà sempre amb el Professor i s'enfrontarà amb el Noi perquè pertany, d'alguna manera, als seus problemes.

L'espectador, en veure l'obra, no pot quedar-se indiferent. L'obra contextualitzada en una societat de final de segle amb personatges anònims vol transmetre clarament a l'espectador molts punts foscos del seu entorn. Els personatges, doncs, no tractaran temes intranscendents, sinó problemes que podem trobar cada dia a la nostra societat. Així, l'obra mostrarà molt bé el pas del cas particular a l'universal per donar una visió ara concreta, ara més àmplia, de les relacions que es donen entre les vides de les persones que a fi de segle es troben entre el cel i la terra.